

Mübeccel B. Kiray, 1923'te İzmir'de doğdu. 1940'ta İzmir Lisesi'nden, 1944'te Ankara Üniversitesi'nden mezun oldu. 1946'da Ankara Üniversitesi'nden Sosyoloji doktora, 1950'de ABD'de Northwestern Üniversitesi'nden Antropoloji Ph.D. dereceleri aldı. 1960'ta doçent, 1966'da profesör oldu. 1959 yılından 1973 yılına kadar Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Bölümünün gelişmesine emek verdi. 1973'te ODTÜ'den ayrılarak "Morris Ginsberg Fellow" olarak London Schools of Economics'e gitti. Dönüşünde önce İTÜ'de 1982'den sonra da Marmara Üniversitesi'nde çalıştı. Bu arada bir yıl University of Texas in Austin'de ders verdi. 1989'da emekli oldu. Çalıştığı süre içerisinde Norveç Bergen Üniversitesi'nde Kahire Amerikan Üniversitesi'nde, ABD Berkley Üniversitesi'nde, Zürih Teknik Üniversitesi'nde seri konferanslar verdi.

Mübeccel Kiray, ODTÜ Mustafa Parlar Ödülü Eskişehir Anadolu Üniversitesi Fahri Doktor unvanı ve Aydınlanma Kadınları Ödülünü aldı. 1994'te Kiray Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) şeref üyeliğine seçildi.

Türkiye'de sosyolojinin üniversitelerde kurumsallaşmasında çok önemli rol oynayan ve toplumsal değişmeyi ele alma tarzı ile bir ekol oluşturan Mübeccel Kiray'ın en çok referans verilen eserleri *Ereğli*, *Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, *Social Stratification as an Obstacle in Development* ve *Örgütlemeyen Kent* isimli kitaplarıdır. Makaleleri arasında "*The Family of Migrani Workers*", "*Changing Patterns of Patronage*" ile "*Survivial Strategies of Expeasants in Cities*" en çok zikredilenlerdir.

KENTLEŞME YAZILARI

MÜBECCEL B. KIRAY

 BAĞLAM

vardır. Bunların yapısı, değişen şehirlerimizin nerelerinde yer alması gerektiği analize muhtaçtır. Modern sınıai şehirlerin analizinde terminallerin yani yolcu indirme bindirme yerlerinin merkezi iş mntikasının içinde ya da hemen hududunda olduğuna işaret etmiştik. Feodal düzenin insan ve hayvan ulaşımına göre yerleşmiş şehirlerimizin daracık yol sistemleri içerisinde modern otobüsleri şehrin merkezine getirmek veya oradan çıkarmak hakikaten mesele olmaktadır. Mamafih kabul etmek lazımdır ki trafik sıkışıyor diye şehirlerarası ulaşımı şehrin hududunda durduran belediyelerimiz otobüs terminal ve garajlarını şehir hududuna yerleştirmektedir. Garajların yeri şehir hududu olsa dahi yolcuların, geçici nüfusa hizmet eden müesseselerin yer aldığı ve şehrin çeşitli bölgeleri ile kolayca kurulabilen merkezi iş mntikasına getirilmesi şarttır.

Esasen getirilmediğinden bazı otobüs işletmelerinin nüfuzlarını kullanarak şehrin içine girdiklerini görmek de bu müşahede ve analizi desteklemektedir. Fakat bu halde iki çeşit, biri imtiyazlı diğeri değil, ulaşım düzeni de istenecek birşey değildir.

Feodal yerleşme düzeninden modern yerleşme düzenine geçiş halinde olan şehirlerimizin bütün problemleri elbette yalnız bu saydıklarımız değildir. İstlenen gelişme, büyüme, değişme gibi terimlerle ifade edilen oluşumların soyut şeyler olmadığını, belirli şartlarda belirli sonuçların ortaya çıktığını göstermekti.

Burada nüfus akımı, işyerleri özellikleri, konut bölgeleri farklılaşmaları, yol ve ulaşım gibi temel meselelerin bazı yönlerini ele alarak bu temel prensibin bir sosyal yapıdan farklı bir sosyal yapıya yönelmiş şehirlerimizde aldığı şekilleri belirtmeye çalıştık.

GECEKONDULAR*

Şehir toplumlarının bir ayırt edici vasfı kendi içinde farklılaşmış, ihtisaslaşmış tarımsal olmayan bir iş düzeni ile bu işlerde çalışan gene kendi içinde farklılaşmış ve tabakalaşmış bir nüfusa sahip olmalarıdır. Bu özellik kendisini mekânda işyeri ve konut mntikalarının birbirinden ayrılma ve bunların arasında akım kanallarının -ulaşım ve haberleşme kanallarının-belirmesi ile aksettirir. Bunun dışında iş düzeninde ihtisaslaşma, farklılaşma artıp yığılma çoğaldıkça mekândaki ayırım da sadece iş ve konut bölgeleri olmaktan çıkar. İş bölgelerinde bilfiil üretim ve dağıtım ile bunların idare ve kontrol fonksiyonları başka başka yerlere yerleştikleri gibi, bu kontrol ve idareyi ellerinde tutanlarla bilfiil üretimde bulunanlar yani toplumun çeşitli sınıfları ve aldıkları gelire göre değişik satın alma gücündeki nüfus farklı yerlere yerleşirler. Şehirdeki yerleşme bu şekilde hem sosyo-ekonomik gelişme derecesine göre iş hayatının bünyesini hem de sınıfsal yapısını aksettirir. Genel bir soyutlaştırma yapılırsa, şehirlerin ortasında kontrol ve idare fonksiyonlarının toplandığı bir merkezi iş mntikası bulunur. Bunun etrafındaki halkada da düzenli merkezden dışa doğru uzanan parçalar halinde ekonomik güçleri ile oranlı olarak, yer yarışması sonucu, en kudretsizlerin en arzu edilmeyen yerlerde, en kudretlilerin de fizik şartları en iyi, prestiji yüksek çevrelerde yerleştikleri, arada kalan sahalarda da, büyük sayılar tutan orta tabakaların yayıldığı görülür. Bu bölgelerin birbirlerine karşı görelî durumları her zaman sabittir. Topografya, su ve demir yolları, tarih, sosyal değerler bu düzeni tadil edici rol oynayabilirler. Fakat hiçbirisi arsa fiyatı ve kira yarışmalarından ortaya çıkmış olan ve görelî kuvvetleri yansıtan bu farklılaşmayı boza-

* Türkiye'de Gecekondu Seminerine verilen bildiri, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 1970 (*Toplumbilim Yazıları*, G.Ü.İ.İ.B.F. Yayınları, Ankara, 1982, s. 275-283).

maz. Ekonomisi gelişmekte devam eden sanayileşmiş toplum-
larda kırsal bölgelerden kopup şehirlere göçenler önce her za-
man merkezi iş muntikasına ya da diğer işyeri nüvelerine çok
yakın, en az masrafla çalışma alanlarına ulaşabilecekleri geçiş
muntikalarına yerleşirler. Fakat burada kalma süreleri çok kısadır.
Şehrin ekonomisinin arz ettiği ücreti yüksek işlere girenler,
süratle buradan ayrılır, düzenli konut muntikalarına taşınırlar.
Plansız olmasına ve arsa, kira yarışmasına rağmen gelişen sana-
yinın sağladığı gelir bu yeni gelen ve sayıları çok olmayan kırsal
nüfusu nispeten buhransız olarak şehir yapısına asimile eder.
Hem köylü hızla hünere sanayi işçisi ya da hünere örgütlerde
çalışan memurlar haline gelir hem de şehirde bunun yansması
olarak düzenli konut muntikaları gelişir.

Sanayileşme ve modernleşme öncesi şehirlerinin hem iş ya-
pısı hem de sınıfsal yapısı çok farklılaşmış değildir. Mekândaki
yansması da buna uygundur.

Sanayi öncesi şehirlerinde de her zaman yerleşmek üzere dı-
şarıdan şehirlere gelenler olurdu. Bu kimseler, ulaşımı hayvan
enerjisi veya yaya olarak temin edilen bu şehirlerde en az talebi
olan şehrin dışındaki "sahipsiz" arazide kendilerine bir yer edi-
nirlerdi. Sayıları az olduğu ve şehrin dışındaki toprağa zaten tale-
p bulunmadığı için bunun üzerinde durulmazdı. Genellikle
çabuk asimile olurlar ve sorun haline gelmezlerdi. "Teneke ma-
halleri" her zaman görülmüş fakat her zaman da sınırlı kal-
mıştır. İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar da bu yapı çok belir-
gin bir tarzda değişmemiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra
sanayileşmemiş toplumların tarıma dayanan feodal toplum ya-
pısından çıkma çabalarında şehirleşme ve şehirde yerleşme olu-
şumları yeni özellikler göstermeye başlamıştır. Bugün hem bi-
zim toplumumuzda, hem de diğer geç sanayileşmiş toplumlar-
da, Latin Amerika'daki, Asya'daki benzer ülkelerin şehirlerin-
de, ulaşım, sanayi ve bunlarla aynı zamanda gelişen örgütleş-
melerin modern düzene geçiş hızı 19. yüzyıl Batı toplumlarının
şehirleşmelerinden çok daha yavaş olmakla beraber tarımsal
üretimde, nüfus artışı ve teknolojik değişim ile topraktan kop-
ma şimdiye dek olmadığı kadar hızlı ve büyük çaptadır. Başka

türlü söylemek gerekirse şimdi bu toplumda şehirlere nüfus yı-
ğılması oranı sanayileşme ve örgütleşme hızımızdan çok fazla-
dır. Şehirli nüfus oranı örneğin bizde %18 gibi bir hızla artar-
ken, sanayide çalışan nüfusun artışı %8'i bile bulmamaktadır.
Dolayısı ile şimdi şehir nüfusumuzun sınıfsal yapısı ve tabaka-
laşmasında bu çelişki içinde bilfiil sanayi üretimi yapan gruplar-
la, büyük sayıda insanı bir araya toplayan ve büyük hacimlerde
üreten sanayinin koordinasyon, idare, dağıtım fonksiyonlarını
gören değişik tarzda ihtisaslaşmış gruplar tam açık seçik bir
halde belirlemektedirler; yani modern toplumsal yapıya has işçi
sınıfı sınırlı bir sayıda doğmaktadır. Bu halde topraktan kopup
şehre gelen nüfus gereği gibi şehirselle faaliyetlere girişmemekte,
köylü kalamadıkları gibi tam şehirli de olamamakta, üretime
belirli bir katkısı bulunmayan dağınık, küçük servis işlerinde
kalmaktadırlar. Onun için bugün kırsal bölgelerimizde, şehirle-
re gelen ve modern bir iş ve tabakalaşma düzenine giremeyen
kimselerin mekânda yerleşmeleri değişik olmakta ve birçok ye-
ni sorunun doğmasına sebep olmaktadır. Bir daha söylemek
gerekirse gelenlerin sayıları çok yüksektir. Şehre geldiklerinde
edinebildikleri işler de asimile olmalarını engelleyecek gibidir.
Yapılan araştırmalarda örneğin Profesör Yasa'nın verdiği bilgi-
ye göre Ankara gecekondularının gözlem yapılan kesitinde va-
sıflı işçi oranı sadece %27'dir. Daha anlamlı olanı ise işçilerin
hünere dahi şoförlük, oto tamirciliği, marangozluk, duvar-
cılık, terzilik gibi modern sanayi düzeninden çok eski zanaatkar-
lık düzenine hastır.

Zeytinburnu gecekondularında da işinin belirli bir yeri ol-
mayan, seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı gibi işler yapanların
oranı % 40'ta hünere düz işçidir. Bunun sebebi şehre gelenle-
rin isteksizliği ve beceriksizliği değildir. Sanayi, örgüt, ihtisas-
laşma kısaca modernleşmenin yavaş olmasıdır. Filhakika ülke-
mizin en dengeli büyüyen, en dengeli şekilde sanayileşen ve ör-
gütleşen şehri İzmir bu yönden en düzensiz Ankara ile kıyasla-
nırsa bu nokta kolayca gözlenebilir. İzmir'de gecekonduların
daki bina oranı %42 iken, Ankara'da % 65'i bulmuştur. Üstelik
İmar İskan Bakanlığı çalışmalarında görüldüğü gibi İzmir gece-

kondularında hem bina hem yol ve diğer belediye servisleri Ankara ile kıyaslanamayacak kadar iyidir. Yollar asfalttır, evler muhkem, bahçe içinde tek ev gibi inşa edilmiştir.

Modern örgüt ve sanayiye ait olmayan bu iş ve mesleklerde kazanç çok düşüktür. Elimizde bulunan çeşitli çalışmaların hepsinde ortalama aylık aile başına geliri 1962 ve 1963 yılı için 400 TL civarında hesaplanmıştır. Şehrin içindeki konutlar ne kadar köhne olurlarsa olsunlar, sanayileşmemiş, az gelişmiş ekonomimizin şehirlerine yığılan, köyden bir satınalma gücü getirmediği gibi şehirde de bu kadar düşük gelirlerle çalışanlar için ulaşılmayacak kadar pahalıdır.

Kırsal bölgelerden gelenler, merkezi iş mntıklarına daha yakın geçiş mntıklarında kısa bir müddet kiracı olarak kaldıktan sonra şehrin çevresinde ya da hemen köyden gelir gelmez kendine ait olmayan çok kere meyilli boş bir arazide ya da yeniden yaparak ya da aynı şartlarla inşa edilmiş eski bir gecekonduyu alarak oraya taşınmaktadırlar. Çok iyi bildiği gibi ev standartları geliri hassasiyetle aksettirir. O kadar ki bütün hayat seviyesi ve tabakalaşma araştırmalarında kullanılan indekslerin bir numaralı unsurudur. Bugünkü şehirleşmemizde de gecekondular alt gelir tabakalarının gelirini aynı hassasiyetle göstermektedir. Şehirde geçerli diye tespit edilmiş bina normları ile şehre yeni gelenlerin bu iş için ödeyebileceği meblağ arasında müthiş bir tutarsızlık vardır. Şehir konut standartları şehrin varlıklı azınlıklarına göre ayarlanmıştır. Böyle ayda aile başına 400 TL gelire temin edilecek konutların elbette standardı çok düşük olacaktır. Bu inşaatlarda ilk endişe binayı mümkün olduğu kadar ucuza maletmektedir. Gecekondularda masraftan tasarruf ilk önce el emeğinden elde edilir. Bina, dost ve arkadaşların yardımı ile ve kendi emekleri ile yapılır ve hünerli işçi veya ustalara para ödenmez. İkinci tasarruf konusu kalitesiz malzemedir. Böyle kalitesiz malzeme ile standartlar asgaride tutularak gene az masraf edilmesine çalışılır. Gecekondularda asıl önemli tasarruf arsa değerinin fiyatını ödememek ya da mümkün olduğu kadar az ödeyerek elde edilir. Ama bu çok zaman mümkün olmaz. Gene de ödeneñ, şehir arsa fiyatlarına göre

çok azdır. İdeali hiç para ödememektir. Esasen gecekondunun tarifi de böyle idi. Başkasının arazisine izinsiz yapılan, düşük standartlı bina. Böylece yapılan inşaat 1962-63 yıllarında ortalama 6.000 TL azami 13.000 TL'ye mal olmakta idi. Bugün bu fiyat takriben 7.000 ile 20.000 TL'ye ulaşmıştır.

İster başkasının arazisi üzerine inşa edildiği isterse standart normlara uymadığı düşünülün yani iki temel hukuk kaidesini ihlal ettiği gözönünde tutulsun, gecekonduların inşası kasıtlı bir suç addedilemez. Buralara yerleşenlerin fiilen köye dönmeleri imkânsızdır. Ankara gecekondularında yaşayanların yüzde 70'i, köyde topraksız ve işsiz olduklarından göçtüklerini bildirmişlerdir. Burada bulabildikleri işler ve ellerine geçen gelir de başka türlü bir yerde oturmalarına izin vermemektedir. Gelirlerini arttırmak ya da bunu temin edecek sanayileşme şartlarını kökünden değiştirmek de onların ellerinde olmadığına göre, gecekonduları bugünkü az gelişmiş, sanayileşmemiş sosyo-ekonomik düzenimizin tam bir yansıması sayıp, öylece kabul etmemiz gerekir. Bu hali ile o binalar bile büyük bir yaşama azminin görünüştür. Öyle görülüyor ki ilk önceleri gecekondular, inşa edenlerce içinde geçici bir zaman için barınılacak bir yer diye düşünülmüştür. Merkezi işyerlerine çok yakın olan bu bölgelerden "vaziyetleri düzelince" şehrin diğer mntıklarına geçeceklerini düşünürler. Bütün çalışmalarda, oralarda oturanların en çok şehrin apartmanlar bulunan semtlerine taşınmak istedikleri tespit edilmiştir. İstekleri ne olursa olsun şehirlerimizin sosyo-ekonomik yapısı şimdiki gibi kaldığı müddetçe bu mümkün olmayacaktır. Ankara araştırmalarında olsun, İstanbul araştırmalarında olsun biraz eski gecekondular mahallerinde on sene den beri oturan birçok aileye rastlanmıştır. Ortalama oturma süresi 4-5 senedir. Bu müddet bir geçiş süresi sayılamayacak kadar uzundur. Bu bölgeler de esasen batı şehirlerinin tam ve devamlı konut mahallerinin geçiş bölgeleri değildir, tamamen şehrin bir parçası haline gelmişlerdir.

Ankara'da 25, İstanbul'da 20 senedir sürüp giden bu yerleşme tarzı artık ilk başladığı halde değildir. Böyle kendine ait olmayan arazide son derece düşük standartlarla inşa edilen on

binlerce konutun ve 25 senedir sürüp giden şehre göçme oluşumun aynı halde kalacağı düşünülemez. Bu oluşum özellikle iki yönde değişmiştir. Her şeyden önce geçici diye başlamış olan bir yerleşme tarzı tamamen kalıcı bir hale dönüşmüştür. Ondan sonra da daha çok içinde oturanların yaptığı kendilerine ait olan gecekondular hakim hale gelmiştir. Bir gecekondulu mahallesinde ilk yerleşenler aynı bölgeden gelen birkaç aile oluyor, sonra az sayıda başkaları da gelip bunlara katılıyor. Bundan sonra sakin bir devre görülüyor, bir nevi alt orta tabaka konut mahallesi ortaya çıkıyor. Fakat şehre yayılma devam ettikçe hızla bu mntıkada hem kiraya verilmek üzere spekülâtörler tarafından hem de yeni gelenlerin kendileri tarafından birçok gecekondulu birden yapılmaktadır. O zaman sahanın nüfus yoğunluğu birden artmakta ve heterojenleşmektedir. Sonra bütün çevre birden bir sefalet mntıkası haline gelmeye doğru gitmektedir. Buradaki nüfus artık Batı şehirlerinin geçiş mntıkalarındaki nüfusa hiç benzemez hale gelmiştir. Her şeyden önce yaş ortalamaları 40'ı bulmuştur. Bekâr erkek çok azdır ve kadın erkek nüfusu hemen hemen birbirine eşittir, yani genellikle şehirlerin bütününde olduğu gibidir, çocuk sayısı yüksektir. Ailelerin çoğu 4 seneden çok bir zamandan beri burdadırlar ve isteseler de buradan gidemeyeceklerini bilmektedirler. İstanbul'da beş senede bir bölgede taşınma oranı %1 gibi bir orandır. Dolayısı ile bu istek onlar için bir ütopyadır. Burada bir noktaya dikkati çekmek uygun olacaktır. Köyden göçenlerin sosyo-psikolojik bir yönü gecekonduları anlamak için özellikle önemlidir. Bu husus görelî yoksunluk diye adlandırılan davranıştır. Herkes kendisini belirli bir gelir grubu ya da yaşayış düzeyi ile kıyaslayarak rahat ya da fakir sayar ve hisseder. Bugün köyden şehre göçenler şehre tam asimile olamadıkları için ve mntıkaları haline dönüşmüştür. Bu nokta üzerinde özellikle durmak gerekir. Bugün büyük şehirlerimiz üst, üst orta ve orta tabaka konut mntıkaları dışındaki her türlü yerleşme farklılaşması toptan gecekondulu mahalleleri diye anılan bölgelerde yer almaktadır. Dolayısı ile alt orta tabaka konut mahallesi ile, suçluluğun yoğunlaştığı suçluluk bölgeleri ne şehir içindeki yerleşme düzeni bakımın-

dan ne de toplumsal yapı özellikleri bakımından aynı şey değildir. Genel gözlemin verdiği bu önemli bilgi yazık ki eldeki araştırmalarda görülmemektedir. Çünkü hemen hepsi çok dar bir bölgede veri toplamışlardır. Daha çok düşük gelirli konut mntıklarına tekabül eden yerlerde toplanan bilgiler, buraların hakikaten artık göçenlerin kısa bir müddet kaldıkları geçiş mntıkaları özelliğini taşımadığını, buna mukabil yerleşmiş alt gelir mntıklarına özelliğini göstermektedir.

Yapısal değişimin kırdaki ve kentte birbiri ile uyuşmayan modernleşme temposu içerisinde ortaya çıkan çoğunlukla küçük servis işlerinde çalışan son derece düşük gelirli büyük kitlelerin, ne işlerinde ne gelirlerinde bir güven vardır. Güvenlik duygusu intibak için en önemli duygudur. Köyden göçenlerin bu güvenliği ne zaman elde edecekleri belirsizdir. Bunu elde edebilmek için bugün istedikleri şey ne pahasına olursa olsun bir konut sahibi olmaktır. Birçok hallerde kiralanacak bir ev bulmak bile bir sorun olmaktadır. Bu büyük talep hemen durumu spekülasyonlara açmaktadır. İlk 1945 gecekondularında mülkiyet düzenini çaresiz olarak bozan köyden gelen aile reisi kadar hatta onlardan fazla, aynı yerlere aynı standartlarla bina yapıp kiralayan ya da satan spekülâtörler vardır ve talep bu kadar çok olursa, bütün şehir arsaları ferdi mülkiyete aitse bu konuda ve buralarda spekülasyona gidilmemesi imkânı yoktur. Araştırmalarda gecekondulu sahiplerinin %45'inin evlerini satın aldıkları, diğerlerinin kendileri yaptığı bulunmuştur. Bu oran gecekondulu ticaretini kazanç yolu yapanların ne kadar çok olduğunu gösterir. Kendileri yapanların çoğu da arsalarını başkalarından satın almışlardır. İlgi çekici taraf satanların da bu arsaların hukuki sahipleri olmamasıdır. Hazine arazisini daha önce işgal etmiş olmaktan edindiği hakkı satmaktadır. Bugün Ankara'da 45 derece meyilli, merkezden bir saat yürüme mesafesinde, hiçbir şehir servisi olmayan, hukuki mülkiyeti satanda olmayan arsalara 100 TL istendiği tespit edilmiştir. Hukuk, mevcut şartlara uygun olursa yaşar. Gecekondularda biri hukukun temel kaidelerinden diğeri ikinci derecedekilerden olmak üzere iki kural her an binlerce defa çiğnenmiştir. Birincisi mülkiyet

düzenidir. Tarımdan kopan nüfusun büyük sanayinin ve onun getireceği örgütlerin geç ve yavaş gelmesi yüzünden şehirde düzenli olarak asimile edilememesi ve gerekli geliri sağlayamaması kaçınılmaz şekilde başka grupların "mülkiyet" hakkını fiilen kullanamaz hale getirmektedir. Yirmi beş senedir hukuku tatbikle görevli kurumların devamlı yıkmak gibi zorlayıcı tedbirleri, devam edegelmektedir. Bu çareler çok temelde olan asıl sebebe dokunmadığı için hiçbir yere varmamaktadır. Sık sık on kere yıkılmış gecekondusunu tekrar yapan kimselerden bahsedilmektedir. Bu kimseler ne olağanüstü inatçı ne de olağanüstü müteşebbistirlere. Sadece yaşama mecburiyetindedirler. Yıkmanın çare olmadığından anlaşılmasından sonra ikinci yol olarak bu bölgelerin ıslahından söz edilmeye başlanmıştır. İslah çarelerinden birinin devletin blok apartmanlar yaparak gecekondu sakinlerini buralara geçmeye teşvik etmek olduğu söylenmiştir. Ankara'da Gülveren apartmanları bu gaye ile inşa edilmiştir. Daha geniş projeler Hong-Kong'da ve Peru'da tatbik kalkışılmıştır. Fakat kolayca görülebileceği gibi bu apartmanlar şehre göçen nüfusun binde birini bile barındıramamıştır. Bizdeki Gülveren apartmanları ise subay ailelerine verilmiş yani orta tabaka konutu haline gelmiştir.

Esasen eğer şehirde belediye ya da devlet böyle yüz binlerce apartman temin edecek kadar varlıklı olsa idi büyük ihtimalle bu kimselerin kendileri de daha iyi işlerde çalışabilir, daha yüksek standartlı binaları kendileri temin ederlerdi. Çarelerin en çare olmayanı muhakkak ki bu tavsiyedir. Gecekonduların kendilerini ıslaha gelince, bugün büyük şehirlerimizin yarı nüfusu bu biçim konutlarda ve mahallelerde oturmaktadır. Buraları en meyilli, en hizmet götürülmesi zor yerlerdir; üstelik bizzat sahipleri ıslah edilen düzeni muhafaza etmeye imkân bulamayınca çevre gene aynı hale dönüşecektir. Yapılacak her şeyin yaşaması için gecekonduda oturanların kazançlarının ve şehir yaşayışlarının hakikaten şehir şartlarına uygun olması gerekir. Bu düşük gelire uyacak pek az ıslahat olacağına göre gene en makul şey sebebin aslına yani hızlı sanayileşme, üretimi çoğaltma

ve şehirlere gelenlerin bu üretimden alacakları paylarını attırmaya gitmektedir.

Burada, gecekondularla resmi otoriteler arasında pek çok sözü edilen bir ilişki olarak gecekondulara tapu verilmesi, mülkiyet haklarının tanınması konusu da açıklanmalıdır. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi fiili durumda esasen mülkiyet gecekondularda oturanlara geçmiştir. Resmi makamların, yirmi senelik hayata uymayan yazılı hukuk kaidelerini zorla tatbik çalışmalarını sonuçsuz kalmıştır. Gecekondulara tapu vermekse konut standardı, şehir yerleşme düzeni ve bu mntıkların ıslahı bakımından hiçbir şey değiştirmemektedir. Bu ilişkinin tek fonksiyonu tapu alanı kendisini biraz daha güvenlik içinde hissetmesidir. Bu güvenlik hissi sömürülerek politik güçler özellikle seçim sıralarında biraz daha güçlü hale gelmek istemektedirler. Fakat ne gecekondunun standardının değişmesi temin edilmekte -tapu alan ıslahat yapamaz çünkü izin alamaz, yıkip başka şey inşa edemez çünkü tapu binaya aittir, bir daha verilemez ne çevre şartları düzenlenebilmekte ne de gecekondu sakinlerinin yaşantısı ıslah edilebilmektedir. Bu haliyle tapu verilmesi de meselenin aslı ile ilgisiz, gecekondu sakinleri için anlamsız, sadece politik güçler için manalı bir şeydir. Ve daha yakından bakılırsa bir de ilk mülkiyet hakkını muhafaza eden resmi çevrelerin otoritesini yıkmaya yaramış olduğu görülür. Kısaca söylemek gerekirse; gecekondular tarım ve nüfus değişikliklerine uymayan, sanayileşmeyen, örgütlenmeyen şehirlerimize yayılan hiç ihtisaslaşmamış az gelir getiren işlerde büyük kitlelerin barınak yerleridir. Yirmi beş senedir sürüp giden çok yavaş gelişme bu bölgeleri şehrin alt gelir tabakalarının daimi konut mntıkası haline getirmiştir. Talep müthiş ve arsalar kamulaştırılmamış olduğu için acı bir spekülasyon sürüp gitmektedir. Yıkma, ıslah etmek, tapu vermek, buraları düzeltmek ya da yok etmek için yeterli değildir. Sıhhatli bir yerleşme için mutlaka sanayi, örgüt ve artan ürünün dağılımından daha büyük payların şehre son yirmi yılda gelenlere düşmesi gerekir.